

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA
FORSKNINGSETISKA
DELEGATIONEN

FINNISH NATIONAL BOARD ON
RESEARCH INTEGRITY TENK

TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELUKUNTA

Toimintasuunnitelma kaudelle 1.2.2019–31.1.2022

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) perustettiin vuonna 1991 käsittelemään tieteelliseen tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja edistämään tutkimusetiikkaa (Asetus 1347/1991). Neuvottelukunnan sihteeristö toimii Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) yhteydessä Helsingissä.

Neuvottelukunnan tehtävät ja kokoonpano

Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) asettaman tutkimuseettisen neuvottelukunnan tehtävänä asetuksen mukaan on 1) tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja viranomaisille tutkimuseettisistä lainsäädäntö- ja muista kysymyksistä, 2) toimia asiantuntijaelimenä tutkimuseettisiä ongelmia selvittäessä, 3) tehdä aloitteita tutkimuseettikan edistämiseksi sekä edistää tutkimusetiikkaa koskevaa keskustelua Suomessa, 4) seurata alansa kansainvälistä kehitystä sekä osallistua aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön ja 5) harjoittaa tutkimuseettisiin kysymyksiin liittyvää tiedotustoimintaa.

OKM asetti 5.12.2018 TENKin jäsenet kaudelle 1.2.2019–31.1.2022. Neuvottelukunnan kokoonpano on seuraava:

- Dekaani **Riitta Keiski** (Oulun yliopisto), puheenjohtaja,
- Professori **Erika Löfström** (Helsingin yliopisto), varapuheenjohtaja,
- Johtava tutkija **Kari Hämäläinen** (VATT),
- Lakiasianjohtaja **Matti Karhunen** (VTT Oy)
- Kehitysjohtaja **Leena Liimatainen** (Jyväskylän ammattikorkeakoulu)
- Erityisasiantuntija **Susanna Näreaho** (Metropolia-ammattikorkeakoulu)
- Professori **Riitta Salmelin** (Aalto-yliopisto),
- Ohjelmapäällikkö **Sirpa Thessler** (Luonnonvarakeskus),
- Kliininen opettaja **Alexi Tornio** (Helsingin yliopisto) ja
- Professori **Risto Turunen** (Itä-Suomen yliopisto).

Neuvottelukunnan asiantuntijaksi nimitettiin kansleri emerita **Krista Varantola**.

Neuvottelukunnan sihteerinä toimii TENKin pääsihteeri, dosentti **Sanna Kaisa Spoof**.

Vuosina 2019 - 2021 TENKin sihteeristö vastaa European Network of Research Integrity Offices (ENRIO) -verkoston toiminnasta pääsihteerinä Spoofin tultua valituksi ENRIO:n puheenjohtajaksi.

Neuvottelukunnan voimavarat

TENKin toimintamäärärahat tulevat OKM:n TSV:lle kohdentamista veikkausvoittovaroista. Neuvottelukunnan jäsenten oman työn ohessa suorittama työpanos muodostaa merkittävän osan TENKin toiminnasta.

Vuoden 2019 keväällä neuvottelukunnan sihteeristöön kuuluivat vakinaisina pääsihteerinä Spoof, asiantuntijana **Iina Kohonen** ja osa-aikainen suunnittelijana **Terhi Tarkiainen**. Vuosina 2019 – 2021 TENKin sihteeristössä työskentelee lisäksi kansainvälisten asioiden koordinaattori kansainvälistymistä tukevan OKM:n erityisavustuksen turvin. Myös TENKin ja Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan (TJNK) yhteisen *Vastuullinen tiede* -hankkeen koordinaattori ja osa-aikainen verkkotoimittaja kuuluvat TENKin sihteeristöön vuoden 2019 loppuun. Neuvottelukunnalle voidaan palkata myös muuta määräaikaista työvoimaa tai hankkia ostopalveluita projekti- tai muun rahoituksen sen salliessa. TENK / TSV voi osallistua kumppanina EU- tai muihin hankkeisiin erityisesti tutkimusetiikan tai vastuullisen tieteen alalla sekä ENRIO-verkoston toimintaan liittyen.

TSV tarjoaa TENKille pääosan sen tarvitsemasta infrastruktuurista kuten tilat, verkkoyhteydet ja taloushallinnon sekä toimistosihteeripalvelua. TSV:n sähköisen työtilan valmistumista ja sen saamista TENKin asiakirjahallintoon kiirehdytetään. Yhteistyötä lisätään TSV:n sisällä erityisesti vastuullisen tieteen toimijoiden kuten avoimen tieteen koordinaation kanssa.

Tällä toimintakaudella neuvottelukunnan sihteeristöllä on erityisen vaativa tehtäväkokonaisuus onnistua niin kansallisissa kuin kansainvälisissä tehtävissäänkin samalla kun TENKin perustehtävät kuten tutkimusvilpin valvonta ovat Suomessa selvästi lisääntymässä. Näin ollen viranomaistehtävistä kuten lausuntojen annosta määräajassa selviytymisen ja muissa tavoitteissa pysymisen kannalta on tärkeää huolehtia resurssien riittävydestä. Vuoden 2019 jälkeen TENKin viestintään tarvitaan lisää henkilöresursseja.

Sihteeristö ylläpitää ja syventää osaamistaan toimialan ajankohtaisessa kehityksessä. Huolehditaan palkkatason vastaavuudesta suhteessa toimien vaativuuteen.

Strategiset tavoitteet ja tehtävät

TENK edistää hyvää tieteellistä käytäntöä (HTK) laatimalla ja uudistamalla kansallisia ohjeita ja suosituksia sekä vaikuttamalla kansainvälisiin suosituksiin tutkimusetiikan alalla. TENK korostaa valistusta ja koulutusta tutkimusetiikan edistämiseksi ja

tutkimusvilpin ennaltaehkäisyssä. Lisäksi TENKillä on laaja-alainen yhteiskuntavastuu tieteellisen tutkimuksen laadusta Suomessa.

Asettamiensa pysyvien tavoitteiden mukaisesti TENK

1. vahvistaa tutkimuseettisten periaatteiden mukaista toimintakulttuuria,
2. harjoittaa tutkimuseettistä valistusta ja edistää alan koulutusta,
3. kehittää vilppiestä selvittämisen prosessia,
4. tiivistää verkottumista kansallisesti ja kansainvälisesti sekä vaikuttaa alan kansainväliseen kehitykseen
5. kehittää vuorovaikutteista tiedottamista ja
6. hyödyntää hyviä kansainvälisiä käytänteitä suomalaisessa tutkimuseettisessä kulttuurissa sekä tekee tunnetuksi hyväksi havaittua suomalaista tutkimuseettistä ohjeistusta.

Toimintakauden 2019–2021 tavoitteisiin päästäkseen TENKin tärkeimmät tehtävät perustoimintojen lisäksi ovat seuraavat:

- Julkaistaan ja tehdään entistä laajemmin tunnetuksi vuonna 2019 uudistettua ihmistieteellisen tutkimuksen eettisen ennakoarvioinnin ohjetta ja sitoutetaan tutkimusorganisaatioita siihen mahdollisimman kattavasti.
- Analysoidaan ja hyödynnetään vuoden 2018 tutkimuseettisen barometrin tiedot tutkimusvilpin ennaltaehkäisyssä. Valmistaudutaan toistamaan barometrikysely kolmen vuoden välein.
- Järjestetään ENRIOn eurooppalainen tutkimuseettikkakongressi Suomessa lokakuussa 2020.
- Hoidetaan ENRIOn puheenjohtajuuteen liittyvät velvoitteet mallikelpoisesti ja kehitetään ENRIO-verkoston organisaatiota.
- Kehitetään tutkimuseettisen tukihenkilöjärjestelmää ja hyödynnetään tukihenkilöverkostoa tehokkaasti hyvän tieteellisen käytännön edistämiseksi tutkimusorganisaatioissa.
- Selvitetään Suomen kansainvälisen tutkijakunnan tutkimuseettisen tiedon tarpeet. Räätyä löydään tiedotusta erityisesti englanniksi ja laajennetaan resurssien puitteissa TENKin julkaisuissa vieraiden kielten kielivalikoimaa.
- Aloitetaan *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa* eli HTK 2012 -ohjeen päivitystyö yhdessä tiedeyhteisön kanssa.
- Tuotetaan aktiivisesti sisältöä viralliselle tenk.fi-sivustolle ja sähköiseen uutiskirjeeseen yhteistyössä TSV:n muiden toimijoiden kanssa.
- TENKin ja TJNK:n yhteinen *Vastuullinen tiede* -sivusto vakiinnutetaan ja sen artikkelituotantoa kehitetään kävijäkyselyiden avulla.

Lisäksi TENKin talousarvion laatimisen yhteydessä kullekin kalenterivuodelle vahvistetaan erikseen toiminnan painopisteet ja tärkeimmät toimenpiteet.

Tavoitelisäyksenä TENKin toiminnan painopistettä voitaisiin siirtää tutkimusvilpin valvonnasta viestinnän ja kansainvälisen yhteistyön suuntaan eli suomalaisen hyvän tieteellisen käytännön aktiiviseen tunnetuksi tekemiseen tutkijanuran eri vaiheissa oleville tutkijoille sekä tutkimusetiikkatoimijoille kaikilla tieteenaloilla Suomessa ja myös Euroopassa sekä pilotoiden Euroopan ulkopuolellakin. ***Samalla varmistetaan jatkossakin sekä Suomen kansainvälistyvän tiedeyhteisön integriteetti että tieteellisen tutkimuksen eettisyys, korkea laatu ja luotettavuus.***

TENK seuraa toimintansa vaikuttavuutta ja tutkimuseettisten tavoitteiden toteutumista muun muassa valvomalla tutkimusorganisaatioissa suoritettujen HTK-prosessien laatua ja jatkamalla tutkimusetiikan barometritoimintaa.

Seuraavassa luodaan katsaus TENKin tärkeimpiin tehtäväkokonaisuuksiin:

Hyvän tieteellisen käytännön edistäminen ja HTK-prosessien kehittäminen

TENKin 1.3.2013 voimaan astuneeseen *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitleminen Suomessa (HTK 2012)* -ohjeen päivitystyö aloitetaan yhteistyössä tiedeyhteisön kanssa. Tavoitteena on tiedeyhteisön entistä laajempi sitouttaminen TENKin ohjeisiin. Varmistetaan, että uudistettu HTK-ohje on sopusoinnussa kansainvälisten tutkimuseettisten suositusten kuten All European Academies ALLEA:n *European Code of Conduct for Research Integrity* -ohjeen kanssa. TENK pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan kansainvälisten ohjeiden kehittämiseen.

TENKin lausunnot pyritään jatkossakin antamaan HTK-prosessin määrittelemässä määräajassa. HTK-prosessia sujuvoitetaan laatimalla lomakkeet HTK-loukkausten epäilyilmoitusten ja TENKin lausuntopyyntöjen tekemiseen. Myös epäilyistä ilmoittavan ns. pilliinpuhaltajan asemaan tulee kiinnittää huomiota viimeistään uudistettavassa HTK-ohjeessa.

Sihteeristö neuvoo tutkijoita tutkimuseettisissä ongelmatilanteissa puhelimitse ja sähköpostitse omien vastuualueidensa puitteissa. Vuonna 2017 aloitetun tutkimusetiikan tukihenkilötoiminnan koordinointia jatketaan. Tukihenkilöille järjestetään vuosittain koulutusta ja verkostoitumistilaisuuksia. Järjestelmän kehittämistä varten on oma ohjausryhmänsä

Vastuullinentiede.fi-sivustoa kehitetään TSV-yhteisössä tutkimuksen elinkaareen ja avoimeen tieteeseen liittyvien tutkimuseettisten ja vastuullisen tieteen aineistojen ja ohjeiden sekä opetus- ja tiedotusmateriaalien jakamiseksi. TENK seuraa tutkimusetiikan koulutushankkeita Suomessa ja maailmalla.

Toukokuussa 2019 julkistetaan tutkimusetiikan ensimmäisen barometrikyselyn raportti, jonka TENK tilasi Vaasan yliopiston tutkijoilta. Kysely suunniteltiin ja toteutettiin Vaasan yliopiston ja TENKin yhteistyönä *Vastuullinen tiede* -hankkeen osana. TENKissä analysoidaan ja hyödynnetään vuoden 2018 tutkimusetiikan barometrin tiedot tutkimusvilpin ennaltaehkäisyssä ja TENKin toiminnan vaikuttavuuden lisäämisessä. Barometrikysely toistetaan vuonna 2021, jotta voidaan seurata eri tieteenaloilla esiintyviä kyseenalaisia toimintakulttuureja ja tutkimusvilpin kasvualustaa sekä arvioida hyvän tieteellisen käytännön loukkausten todellista määrää.

TENK järjestää vuosittain tutkijoille ja asiantuntijoille tarkoitetun *Etiikan päivän* yhteistyössä kansallisten eettisten neuvottelukuntien ja muiden yhteistyökumppaneidensa kanssa. TENK järjestää säännöllisesti myös muita oman alansa asiantuntijaseminaareja ja on säännöllisesti yhteydessä eri tieteenalojen edustajiin saadakseen selville, mitkä seminaariaiheet olisivat ajankohtaisia

TENKin jäsenet ja sihteeristö osallistuvat luennoitsijoina moniin korkeakouluissa ja muissa tutkimusorganisaatioissa järjestettäviin tutkimusetiikkaa käsitteleviin tilaisuuksiin. Tutkimusetiikan tukihenkilöt vastaavat tiedottamisesta omissa organisaatioissaan. TENKin opetusmateriaalit löytyvät TENKin verkkosivuilta, josta ne ovat vapaasti käytettävissä edellyttäen, että lähde mainitaan.

Ihmistieteellisen tutkimuksen eettinen ennakoarviointi

Yhtenä perustehtävistään TENK koordinoi ja ohjeistaa ns. ihmistieteiden alan eettistä ennakoarviointia. TENKin vuonna 2009 julkaisemaan ohjeeseen *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotuksen eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi* oli huhtikuussa 2019 allekirjoituksellaan sitoutunut yhteensä 61 suomalaista korkeakoulua ja muuta tutkimusorganisaatiota sekä -verkostoa.

TENK hyväksyy uuden, päivitetyn *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteellisen tutkimuksen eettinen ennakoarviointi Suomessa -ohjeen* keväällä 2019. Ohje käännetään ruotsiksi ja englanniksi. Tiedeyhteisön laaja sitoutuminen ohjeeseen toteutetaan syksyllä 2019. Samalla mahdollistuu toiminnan aktiivinen tunnetuksi tekeminen Suomessa myös sellaisille uusille, ei-lääketieteellisille aloille, jotka eivät aikaisemmin ole kuuluneet ohjeen piiriin. Erityishuomio kohdistetaan taidealoihin.

Edistääkseen yhteistyötä ihmistieteiden toimikuntien kesken TENK jatkaa alan asiantuntijaseminaarien ja keskustelutilaisuuksien järjestämistä. Alueellisten toimikuntien toiminnasta raportoidaan TENKin toimintakertomuksen yhteydessä.

Tärkeää on myös paitsi ihmistieteiden eettisten toimikuntien työn tukeminen myös niiden toiminnan ja lausuntojen tilastointi. TENK valvoo toimikuntien toimintaa ja antaa

tarvittaessa oman lausuntonsa tutkimussuunnitelmasta tutkijalle, joka ei ole tyytyväinen omalta toimikunnaltaan saamaansa ennakkoarviointilausuntoon

Kansainvälinen toiminta

TENKin sihteeristö vastaa vuonna 2008 perustetun ENRIO-verkoston toiminnasta pääsihteerin tultua lokakuussa 2018 valituksi sen puheenjohtajaksi kolmivuotiskaudeksi. Tänä aikana TENKin sihteeristössä työskentelee lisäksi kansainvälisten asioiden koordinaattori hoitaen ENRIO:n sihteerin tehtäviä. Puheenjohtajakauden päätavoitteena on muuttaa ENRIO vapaamuotoisesta verkostosta kansainväliseksi yhdistykseksi, joka rekisteröidään Belgiaan. Lisätietoja ENRIO:n toiminnasta ks. www.enrio.eu

TENK järjestää yhdessä ENRIO:n ja Aalto-yliopiston kanssa 1. eurooppalaisen tutkimusetiikkakongressin *ENRIO 2020 Congress on Research Integrity Practice*. Kongressi järjestetään Aalto-yliopiston Dipolissa Espoossa 5.-7.10.2020. Samassa yhteydessä pidetään ENRIO:n syksyn 2020 yleiskokous Helsingissä.

TENKillä on aktiiviset yhteistyösuhteet alan keskeisiin eurooppalaisen tiedeorganisaatioihin, verkostoihin ja pohjoismaisiin toimijoihin. ALLEA käynnistääneen vuodelta 2017 olevan *The European Code of Conduct for Research Integrity. Revised edition* -ohjeiston päivityksen lähivuosina. Ohjeisto velvoittaa myös suomalaisia eurooppalaisen tutkimusrahoituksen hakijoita.

Toimintakaudella edistetään tutkimusetiikan (research ethics) ja hyvän tieteellisen käytännön (research integrity) toimijoiden yhteistyötä sekä Euroopassa että Suomessa. TENKin edustaja osallistuu mahdollisuuksien mukaan *NEC-foorumeihin*. TENK osallistuu tarpeen mukaan myös NordForskin eettisiin asiantuntijaverkostoihin. Suomi toimii aloitteentekijänä kansallisten, eurooppalaisten ihmistieteiden alan eettisen ennakkoarvioinnin toimijoiden yhteistyön käynnistämisessä.

ENRIO:n puheenjohtajuuskaudella TENK edistää EU-rahoituksen saamista tutkimusetiikan ja vastuullisen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan aloilla hyvän tieteellisen käytännön edistämiseksi Suomessa ja Euroopassa.

Globaali verkottuminen jatkuu mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi TENKin sihteeristön opinto- ja seminaarimatkojen yhteydessä. TENK osallistuu vuosien 2019 ja 2021 tutkimusetiikan maailmankongresseihin.

Tiedottaminen, koulutus ja verkottuminen

TENK harjoittaa aktiivista tiedottamista ja neuvontaa HTK-ohjeen allekirjoittaneille organisaatioille ja muille sidosryhmilleen sekä laajemmalle yleisölle. TENK järjestää asiantuntijaseminaareja ja tiedottaa omasta toiminnastaan ja toimintamalleistaan myös kansainvälisillä foorumeilla. Tärkein virallinen tiedotuskanava on TENKin omat

verkkosivut osoitteessa www.tenk.fi. Sivuston englanninkielistä versiota kehitetään kansainvälisen tutkijakunnan tarpeet huomioivaksi sekä sivuston saavutettavuus ja tietosuojakysymykset saatetaan ajan tasalle.

TENK tekee yhdessä TJNK:n kanssa tunnetuksi suomalaista vastuullista tiedeviestintää sekä tutkimusetiikkaa *Vastuullinentiede.fi*-sivuston artikkelituotannolla ja uutiskirjeellä. Vastuullisen tieteen brändin alle kootaan kokonaisuudeksi TSV:n sisällä myös mm. avoimen tieteen koordinaation ja Julkaisufoorumin viestintää ja verkkosisältöjä.

Vuonna 2020 käynnistyvät EU:n rahoittaman *Virt²Ue*-hankkeen järjestämät, ALLEA:n code of conduct -ohjeiston kansainväliset kouluttajakoulutukset. Hankekumppani Helsingin yliopisto rekrytoi Suomesta koulutettaviksi ensisijaisesti tutkimusetiikan tukihenkilöitä.

Suomen kansalliset eettiset neuvottelukunnat – sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta (ETENE), valtakunnallinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta (TUKIJA), biotekniikan neuvottelukunta (BTNK) ja geenitekniikan lautakunta (GTLK) sekä TENK - ovat tehneet pitkään yhteistyötä. Neuvottelukuntien sihteeristöt kokoontuvat säännöllisesti vaihtamaan kokemuksia tutkimusetiikan ajankohtaisista kysymyksistä ja lähettävät edustajansa *Etiikan päivän* työryhmään.

Suomessa TENK kehittää toimintatapoja vuoropuhelun lisäämiseksi paitsi korkeakoulujen ja tutkimusorganisaatioiden myös tutkimuksen ja tieteen rahoittajien sekä tieteellisten seurojen ja muiden sidosryhmien kanssa. TENKin tavoitteena on pitää vuosittain yksi neuvottelukunnan kokous jollakin korkeakoulupaikkakunnalla pääkaupunkiseudun ulkopuolella.

TENK osallistuu aktiivisesti tutkimuseettiseen keskusteluun tieteellisillä ja akateemisilla foorumeilla sekä tieteellisten ja yleistajuisten esitelmien, artikkeleiden ja kannanottojen välityksellä. Merkittävällä sijalla TENKin tavoitteiden tunnetuksi tekemisessä ovat myös TENKin jäsenten puheenvuorot, esitelmät ja artikkelit sekä medialle antamat haastattelut. Tiedottamisessa tehdään yhteistyötä TSV:n ja OKM:n kanssa.

Kaikki TENKin ohjeet ja aineistot kuten toimintakertomukset tuotetaan suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. TENKin julkaisutoiminnan yhtenäistämiseksi sekä näkyvyyden ja tunnettuuden lisäämiseksi perustetaan *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja* - julkaisusarja TENKin omille ohjeille, selvityksille ja raporteille.

Toimintasuunnitelmakaudella TENKin tutkimuseettisten ohjeiden tunnettuutta Suomessa toimivien ulkomaisten tutkijoiden keskuudessa ja maailmalla lisätään siten, että toimitettu HTK-ohje julkaistaan myös ainakin kiinaksi, venäjäksi ja espanjaksi.

Lisätietoa neuvottelukunnan toiminnasta sen verkkosivuilta www.tenk.fi

Tämä toimintasuunnitelma on hyväksytty TENKin kokouksessa 7.5.2019.

Riitta Keiski
puheenjohtaja

Sanna Kaisa Spoof
pääsihteeri